

2002 GENEL SEÇİMLERİNDEN 6 AY SONRA AKP HÜKÜMETİ: FIRSAT VE ENGELLER

Türkiye’de yaklaşık 10 yıl süren koalisyonlar dönemine son veren 3 Kasım 2002 seçimlerinin üzerinden 6 aya yakın bir süre geçti. Seçmenin yüzde 34’ünün teveccühünü elde eden AKP, bu kadar kısa süre içerisinde yoğun gelişmeler silsilesiyle karşılaştı. Bu gelişmelerin bazıları partinin iktidarını pekiştirirken, bazıları da uzmanlarca hükümete biçilen ömrün kısalmasına yol açtı. AKP hükümetinin geri kalan iktidar döneminde bekleyen fırsat ve engelleri değerlendirebilmek için bu gelişmelerin kısa bir sıralamasını ve değerlendirmesini yapmamızda yarar var.

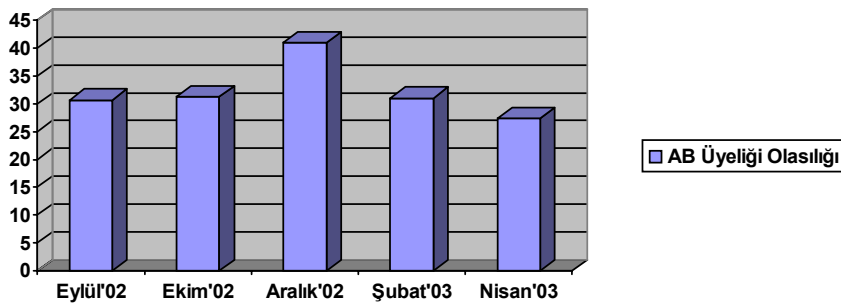
1. 59. Hükümetin kurulması ve R. T. Erdoğan’ın Başbakanlığı:

AKP’nin kurucu genel başkanı ve tartışmasız lideri Erdoğan’ın Kasım 2002 seçimlerinde aday olamaması, Anayasa’nın “başbakanın milletvekili olması” şartı nedeniyle başbakan olmasını engellemiştir. AKP’nin liderlik kadrosunun üç ikinci derece önemli isminden, partinin görece yumuşak kanadında yer alan Abdullah Gül 58. hükümetin başbakanlığı görevini ve Erdoğan’ın önünü açacak, ancak ne zaman olacağı bilinmeyen herhangi bir siyasal gelişmenin gerçekleşmesine kadar da bu görevi yerine getirmeyi üstlenmişti. Bu dönem içerisinde, Türk demokrasi pratiğinde daha önce hiç rastlanmayan bir şekilde parti yönetimi politikaların belirlenmesinde etkin bir rol oynamış, AKP Genel Başkanı’ndan başka sıfat taşımayan Erdoğan, özellikle Kopenhag zirvesi öncesinde ve aşağıda bahsedilecek tezkere krizi sırasında hükümet başkanı rolünü üstlenecek kadar ileri gitmişti. Bu duruma iktidara gelmenin sembolik nimetlerinden faydalanmaya yönelik parti tabanından gelen ve Meclis Başkanı Bülent Arınç’ın talep ve davranışlarında dillenen istekler eklenince, AKP iktidarı henüz yüzüncü gününü bile doldurmadan parti-parti grubu-hükümet üçgeninden oluşan bir çok başlılık görüntüsü sergilemeye başlamıştı. Türkiye’nin uzun süredir göremediği tek parti iktidarı bu çok başlılık nedeniyle yıpranmaya başlamış ve ilk başta elde ettiği toplumsal krediyi kaybetme gerçeği yüzyüze gelmekteyken; sürpriz bir gelişme yaşanmıştır. Yüksek Seçim Kurulu’nun Siirt seçimlerini iptal etmesiyle, iki ya da üç yıl sonra gerçekleşecek ilk ara seçimleri bekleyen Erdoğan, milletvekilliği ve doğal olarak da başbakanlık hakkını kazanmıştır. Şaşırtıcı olmayarak seçimi AKP kazanmış, 58. hükümet yerini Erdoğan tarafından yönetilen 59. hükümete bırakmıştır. İki kabine arasında Dışişleri Bakanlığı’na eski başbakan Abdullah Gül’ün atanması ve bir önceki hükümetin ılımlı başbakan yardımcısı Ertuğrul Yalçınbayır’ın kabinede yer bulamaması haricinde çok da büyük fark bulunmamaktadır. Ancak yukarıda bahsettiğimiz çok başlılığın sona ermesiyle AKP hükümetine yöneltilen

eleştiri oklarının bir kısmı manasını yitirmiştir. Hükümetin ilk günlerinde görülen bakanların söylemlerindeki uyumsuzluk ise, demeçlerin genel olarak hükümeti temsil eden sözcünün tekelinde toplanmasıyla azalmıştır.

2. Avrupa Birliği Başvuru ve Kopenhag Hayal Kırıklığı:

AKP Hükümetinin kurulmasıyla karşılaştığı en önemli sorunun iki bacağı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Avrupa Birliği'nin genişlemesi sürecinden Türkiye'nin dışlanması olasılığı, ikincisi hala çözülmemiş Kıbrıs sorununun çözülmemesi ve AB üyeliğinin önünde engel teşkil etmesi. AKP hükümeti, gerek parti gerekse de hükümet programında bulunmamasına ve ülkenin seküler kesimlerinin kuşku dolu bakışlarına karşın bu konuya özel bir ilgi atfetmiş ve kayda değer çaba sarfetmiştir. Bizzat Gül ve Erdoğan bireysel temaslarda bulunmuş ve son güne kadar ülkenin AB sürecinden dışlanmaması için gerekli girişimlerde bulunmuşlardır. Benzer şekilde, AKP hükümeti ülkenin tartışılmaz dış politika unsurlarından Kıbrıs konusunda daha önce hiç bir hükümetin atmadığı adımları atacağı izlenimini vermiş, sırf bu yüzden kamuoyunun bazı kesimlerince suçlanmıştır. Kopenhag süreci, büyük ölçüde AB'nin kendi iç politika dengeleri nedeniyle Türkiye için hayal kırıklığıyla sonuçlanmıştır. Yapılan kamuoyu araştırmalarına göre seçimin hemen öncesinde yüzde 30 civarında dalgalanan "10 yıl içerisinde AB'ye üye olma olasılığı" görenlerin oranı, Aralık ayında –Kopenhag zirvesi öncesi- yüzde 41'e kadar yükselmiş, ancak zirveyi takip eden dönemlerde önce yüzde 31'e, daha sonra ise yüzde 27'ye düşmüştür. Bu durum kamuoyunun AB üyeliği konusunda uğradığı hayal kırıklığının bir göstergesidir.

Ancak bu durumun AKP'ye ne kadar fatura edildiği bilinmemektedir. Öncelikle, Kopenhag zirvesi öncesinde a) AKP hükümetinin henüz yeni göreve gelmiş olması; b) MSP-RP-FP-AKP çizgisinin AB karşıtı tutumlarının kamuoyunca iyi biliniyor olması nedeniyle; AB'ye üye olunmamasının faturasının AKP'ye kesilmesi olasılığı düşüktür.

Zaten kamuoyunda da genel olarak hükümetin elinden geleni yaptığı konusunda bir kanı da vardır.

AKP'nin Kıbrıs konusunda attığı adımların seçmen tabanında yarattığı etkilere gelince, öncelikle bu adımların pek de somuta dökülmediğinin altını çizmekte yarar bulunmaktadır. Aralık ve Ocak aylarında adada Denктаş'a karşı da olsa bir çözüm gerektiğini savunan hükümet, zaman içerisinde ülkenin geleneksel Denктаş yanlısı politikalarına geri dönmüştür. Erdoğan'ın başbakan olmadan önce ve sonra yaptığı ziyaretlerde Denктаş'a verdiği desteği vurgulaması bu durumun iyi bir göstergesidir. Öte yandan, seçmenlerin Kıbrıs konusundaki tutumlarının ve bu tutumların iç politika açısından çıkarımlarının ne olduğu da açık değildir. Genel olarak, hemen her dış politika konusunda olduğu gibi bu konuda da kamuoyu yeterince bilgili değildir. Alternatif öneriler arasında hangisinin daha iyi olduğu ve partilerden hangisinin daha iyi politikalar savunduğu belirsizdir. Bu duruma genelde dış politika konularının sembolik önem taşıdığı ve seçmenlerin tercihlerini etkilemediği de eklenirse; AKP'nin Kıbrıs konusundaki politikası nedeniyle seçmen desteğini kaybettiğini iddia etmek yersiz olacaktır. Türk kamuoyunun Kıbrıs konusunda açık bir politika tercihiyle sahip olmasının ön koşulu, Aralık 2002'de neredeyse şahit olacağımız gibi Kıbrıs'ın ve Denктаş politikalarının ülke geleceğine bir zarar vereceği konusunda bir konsensus oluşmasıdır. Bu konsensusun oluşması da kısa ve orta vadede mümkün gözükmemektedir.

3. ABD'yle Tezkere Krizi ve Irak Savaşı:

AKP hükümetinin kurulur kurulmaz karşılaştığı üçüncü önemli sorun da ABD'nin Irak'a müdahalesinin somutlaşmasıyla oldu. ABD'nin Irak'a bir askeri müdahale yapmak amacıyla olduğu zaten bilinmekteydi. Ocak ayını takiben ABD'nin Irak'a karşı suçlamalarının yoğunlaşması ve Birleşmiş Milletlerin desteği olmadan da savaşabileceğini belirtmesi savaşa yönelik beklentilerin artmasına yol açmıştı. Bilinmeyen savaşın ne kadar uzun süreceği ve Türkiye'nin nasıl bir rol oynayacağıydı.

Geleneksel olarak bakıldığında MSP-RP-FP-AKP çizgisindeki partilerin ABD'yle tam işbirliğini savunan partiler olmadıkları açıktır. Bu partiler ABD karşıtı söylemleri savunmuş ve iktidara geldiklerinde de zaman zaman bu tür politikaları uygulamaya yeltenmişlerdir. Türkiye'de islamcı ideolojinin anti-amerikan ve emperyalist vurgular taşıyabildiği de görülmektedir. Bu çerçevede olası Irak krizinde AKP'nin tamamen ABD yanlısı bir politika izlemesi beklenmemekteydi.

Ancak gelişmeler tam tersini gösterdi. AKP, beklentileri boşa çıkaracak şekilde ABD'nin önceliklerini kabul eden, bireysel barış girişimleri haricinde aksi bir politikayı tercih

etmeyen bir profil sergiledi. ABD'nin Türkiye'deki üsleri kullanma, gerekirse kuzey cephesini açma gibi istekleri hükümetçe benimsendi ve meclise sevk edildi. Ancak, kamuoyu Irak'a yapılacak bir müdahaleye büyük ölçüde karşıydı. Şubat ayında yapılan bir araştırmaya gören seçmenlerin yüzde 60'ından fazlası ABD'nin askeri müdahalesini muhtemel görürken, yüzde 91'i Irak'a karşı müdahaleyi desteklemediklerini belirtmiştir. Yine seçmenlerin yüzde 83'ü Irak'a olası bir müdahale durumunda Türkiye'nin ABD ile birlikte hareket etmesini istemediklerini söylemiştir. Ayrıca seçmenlerin yüzde 70'i, Irak'ta başlayacak bir savaşın Türkiye için önemli bir tehdit olduğu kanısındadır da. Kamuoyunda savaş karşıtı atmosfer, medyanın da büyük bölümünce desteklenmekteydi. ABD'nin vadettiği 26 milyar dolar gibi büyük bir rakam bile medyanın büyük bir kısmının savaş karşıtı olmasını engelleliyordu.

Bu şartlar altında hükümetin gerekirse Kuzey Irak'a asker sevk etme yetkisini istediği tezkere, CHP'nin tamamının ve AKP'nin de üçte birinin red oylarıyla reddedildi. Bu durum Türkiye'nin olası bir savaşta ABD'yle işbirliğine gitmeyeceği kanısının oluşmasına yol açtı. Ancak, daha önce savaş karşıtı politikaların savunan medyanın bir kısmı, tezkerenin reddinin ABD ile ilişkileri bozacağı görüşünü savunarak bir ikinci tezkerenin hazırlanmasını istemekten, ABD Irak hareketinin Türkiye'siz olacağını belirtti. Kısa süren savaşta Türkiye'nin katkısı sadece hava sahasının kullanılmasına izin vermesiyle sınırlı kaldı. Savaş sonrasında medyanın bir kısmı AKP'yi Türkiye'nin müzakerelerden dışlanmasına yol açacak politikalar izlemekle suçladı. Özetle AKP'nin Irak krizi sırasında izlediği politika önce ülkeyi savaşa sürüklemek, daha sonra da ülkenin ortadoğu'daki gelişmelerden dışlanmasına yol açmakla suçlandı.

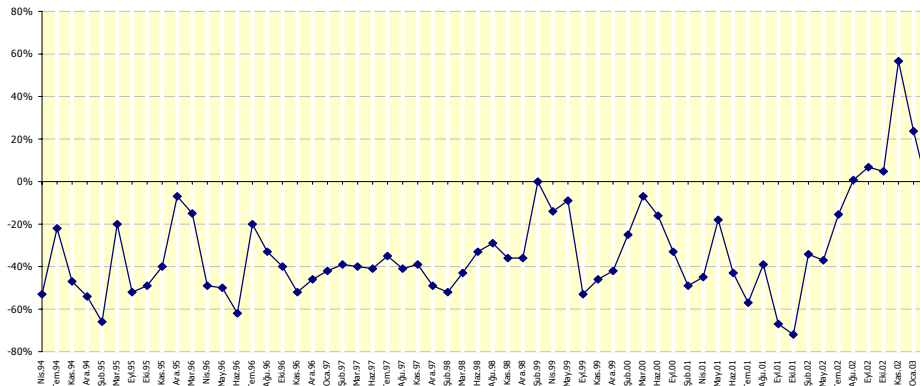
Seçmenin bu konudaki görüşüne gelince: Nisan ayı içerisinde yapılan bir araştırmaya göre seçmenlerin yüzde 80'i ülkenin çıkarlarıyla çelişiyorsa ABD karşıtı politikalar güdülmesi gerektiğini belirtmektedir. ABD'yle tam bir uyum içerisinde hareket edilmesi gerektiğini savunanların oranı ise sadece yüzde 10'dur. Seçmenlerin siyasi partiler hakkındaki algılarına bakıldığında, ANAP ve DYP'nin ABD taraftarı bir politika savundukları, en yüksek ABD karşıtı izlenime ise GENÇ Parti'nin sahip olduğu görülmektedir. AKP'nin bu konudaki imajının tam ortada olduğunu söylemek de yarar vardır. AKP, tezkereye tamamıyla red oyu vermiş olan CHP'den daha fazla anti-amerikancı gözükmektedir. Dolayısıyla yukarıda bahsettiğimiz sürecin AKP üzerindeki negatif etkisinin fazla olmadığını söyleyebiliriz. Tezkereyi sevk etmiş olmak partiyi Amerikancı kılmamıştır.

	Ülkemiz sonuçları ne olursa olsun ABD ile tam bir uyum içinde olmalıdır	Orta	Ülkemiz, çıkarları ABD ile uyuşmadığı durumlarda bağımsız hareket etmelidir	Bilmiyor/ Fikri yok
Genç Parti	22,2	11,8	40,2	25,9
Demokratik Sol Parti (DSP)	23,6	16,5	35,9	23,9
Saadet Partisi (SP)	31,1	17,1	33,2	18,7
Demokratik Halk Partisi (DEHAP)	27,0	14,8	31,4	26,7
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	24,9	17,1	28,4	29,6
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	33,0	15,4	23,9	27,8
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	29,8	15,7	23,3	31,1
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	30,0	16,8	21,5	31,7
Doğru Yol Partisi (DYP)	37,3	15,0	19,6	28,1
Anavatan Partisi (ANAP)	39,7	14,2	17,2	28,9

4. Ekonomik Gelişmeler ve AKP:

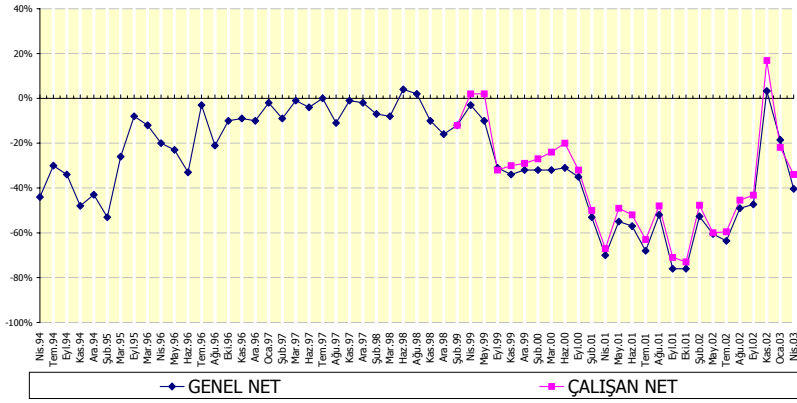
Kasım 2002 seçimlerinin en önemli belirleyicisinin ekonomik koşullar olduğu bilinmektedir. Şubat 2001 krizini takip eden süreçte seçmenlerin ekonomik koşullar hakkındaki karamsarlığı dalgalanmış, seçim sürecine girilmesiyle iyimserlik yaygınlaşmıştır. Ancak Aralık 2002'de AKP hükümetinin kurulmasıyla yükselen iyimserlik, Şubat ve Nisan aylarında düşmüştür. Bu durumu seçmenin AKP'ye vermiş olduğu kredinin düşmeye başlaması olarak yorumlayabiliriz. Eğer AKP, önümüzdeki dönemde ekonomik iyimserliği yükseltecek bir ekonomik büyüme hızı yakalayamazsa, Nisan 2004'te yapılacak seçimlerde başarısızlığa uğrayabilecektir.

Soru: "Önümüzdeki 12 ay içerisinde ülkedeki genel ekonomik koşulların aynı mı kalacağını, daha mı iyi olacağını, daha mı kötü olacağını düşünüyorsunuz?"

Seçmenlerin bireysel endişelerini temsil eden “işsizlik ya da işlerin durması korkusu” konusundaki kanaatlerine baktığımızda, ekonomik iyimserliği takiben düşmüş olan işsizlik korkusunun Şubat ve Nisan aylarında arttığını, bugün seçmenlerin neredeyse Şubat 2001 krizi öncesindeki kadar karamsar olduklarını görmekteyiz. DSP-MHP-ANAP hükümetinin son bir buçuk yılındaki oranlardan farklı olsa da, AKP hükümeti ekonomik konularda başa çıkması gereken bir karamsarlık sorunuyla karşı karşıyadır. Bu skorun yaz aylarında düşmesi ve hükümeti gelecek yerel seçimlerde başarıya ulaştıracak oranlara ulaşması gerekmektedir.

Soru: "Önümüzdeki 12 ay içerisinde işsiz kalmak ya da işlerinizin durması olasılığı hakkında ne derece endişe duyuyorsunuz?"

Sonuç olarak bu gelişmeler ışığında, AKP'nin ilk altı aylık icraatının dış politika odaklı gelişmelerce yönlendirildiğini, bu süreç içerisinde önemli bir dış politika başarısı kazanılmamış olmasına karşın seçmenlerin bu nedenle AKP'yi cezalandırmadığını söyleyebiliriz. Öte yandan, geçen iktidarın seçim sandığından çıkamamasına neden olan ekonomik koşullarda, bireylerin gelecek karşısındaki beklentilerinde AKP'nin ilk başta almış olduğu krediyi tüketmekte olduğu, kısa vadede bir iyileşme yaşanmazsa, Nisan 2004 yerel seçimlerinde bir seçim mağlubiyetini, partinin radikalleşmesi ve çözülmesinin takip etmesi olasılığı yüksektir. AKP'nin geleceğini kısa ve orta vadeli ekonomik gelişmeler –özellikle de ekonomik büyüme- belirleyecektir.

Kısa vadeli ekonomik gelişmelere baktığımızda, doların düşüş göstermesinin ve Euro faizlerinin de yükselmesiyle kurlar dengesinin ülke lehine sonuçları olacağını söyleyebiliriz. Devalüasyon beklentisi de azalır, zaten düşük enflasyon dönemi olan yaz

aylarında dövizin enflasyonist baskısının da azalması da eklenirse; yaz aylarında çok düşük enflasyon hedeflerine ulaşılması ve iyimserliğin artması beklenmelidir. Öte yandan, ABD yardımının ve IMF kredisinin serbest bırakılması; zaten başlamış olan ekonomik büyümeyi daha da fazla tetikleyebilir, böylelikle de yukarıda bahsettiğimiz ekonomik şartlar AKP tabanının yerleşmesini sağlayabilir. AKP'nin Nisan 2004'e kadar büyümeye dayalı bir ekonomik iyileştirme programı izlemesi, daha sonra radikal reformlara geçmesi beklenmelidir. Ekonomik alanda bir krizden doğacak parti tabanının çözülmesi olasılığı dışında AKP'nin radikalleşmesi için herhangi bir sebep bulunmamaktadır. Medyanın bu konudaki spekülasyonlarının seçmen nezdinde onay görmesi olası değildir. Sonuç olarak AKP kısa vadeli kredisini ekonomik büyümeye hızlandırmaya, daha sonra da bölüşümsel politikalar uygulayarak kendi seçmen tabanını güçlendirmeye harcayacaktır. Bunun başarmasının önünde de pek fazla engel yoktur.